

Opsiyon Kredilerinde Oluşan **Kur Farklarının** Finansman Gider Kısıtlamasına Etkisi

İçindekiler

1) Bizden Haberler

2) Kapak Konusu

- » Opsiyon Kredilerinde Oluşan Kur Farklarının Finansman Gider Kısıtlamasına Etkisi

3) Yazı ve Yorum Köşesi

- » Dar Mükellef Kurumlara Yapılan Ödemelerde Vergi Kesintisi: Tespit ve Uygulama Süreci
- » Uzaktan Çalışma Yönetmeliği Uyum Zorunluluğu Hakkında Bilgilendirme
- » Yurt Dışında Mukim Grup Şirketlerine Yapılan Royalty, Lisans, Management Fee Ve Cost Sharing Ödemelerinde Vergi Kesintisi Ve Know-How Kavramı
- » Vergi Denetiminde Dijital Dönüşüm ve Yapay Zekânın Yükselişi

BİZDEN HABERLER

ACCA TÜRKİYE VE ORTADOĞU-AVRASYA BÖLGE TEMSİLCİLERİNDEN TEMA GRUP'A ZİYARET

Tema Grup olarak, ACCA Türkiye Ülke Müdürü Sayın Seval Sir ile Ortadoğu ve Avrasya İşveren İlişkileri Lideri Sayın Suha El Sherbiny'yi İstanbul Merkez Ofisimizde ağırlamaktan büyük memnuniyet duyduk.

Gerçekleşen ziyaret kapsamında, mesleki gelişim, iş dünyasındaki güncel gelişmeler ve sektörler arası iş birlikleri üzerine değerli görüş alışverişlerinde bulunuldu. Tema Grup açısından son derece keyifli ve verimli geçen buluşmada, karşılıklı deneyim ve değerlendirmeler paylaşılrken geleceğe yönelik iş birliği fırsatları da ele alındı.

Nazik ziyaretleri, değerli paylaşımları ve keyifli sohbetleri için Sayın Seval Sir ve Sayın Suha El Sherbiny'ye teşekkür ederiz.

Tema Grup olarak, güçlü iş birlikleri ve bilgi paylaşımıyla iş dünyasına değer katmaya devam ediyoruz.

**OPSİYON KREDİLERİNDE
OLUŞAN KUR FARKLARININ
FİNANSMAN GİDER
KISITLAMASINA ETKİSİ**

Gökhan USLU

OPSİYON KREDİLERİNDE OLUŞAN KUR FARKLARININ FİNANSMAN GİDER KISITLAMASINA ETKİSİ

Kredi faiz oranlarının yükselmesi, şirketlerin işletme sermayesi ve yatırım finansmanı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullandıkları banka kredilerinin maliyetini önemli ölçüde artırmaktadır. Özellikle yüksek faiz ortamında, krediye erişimin zorlaşması ve bankaların kredi tahsis süreçlerinde daha seçici davranması, şirketleri geleneksel kredi ürünlerinin yanı sıra daha esnek ve alternatif finansman yöntemlerini değerlendirmeye yöneltmektedir.

Yüksek faiz oranları nedeniyle şirketler açısından yalnızca krediye ulaşabilmek değil, kullanılan kredinin toplam finansman maliyeti de önemli bir karar unsuru haline gelmektedir. Bu noktada **opsiyon kredisi**, şirketlerin finansman ihtiyaçlarına cevap verebilecek alternatif kredi yöntemlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Opsiyon kredilerinin temel avantajı; kredi kullanım tarihinde kullanım fiyatı adıyla bir kur üzerinde anlaşılır, kredinin vade tarihi geldiğinde cari döviz kuru kullanım fiyatının üzerindeyse müşteri döviz kredi borcunu kullanım fiyatı üzerinden bankaya ödeyerek kredisini kapatır, daha düşük kurdan ödeme yapacağı için aktifinde kur zararı doğar. Bu durum şirketler için opsiyon kredisinin dezavantajlı yönüdür. Şirketlerin satın aldığı risk, vadedeki cari döviz kurunun kullanım fiyatı olarak belirlenen döviz kurunun altında olmasıdır ki bu durumda kredi maliyeti avantajı sağlayabilsinler. Böylece şirketler, ödenmeyen kur farkları üzerinden gereksiz bir finansman maliyetine katlanmayıp, nakit ihtiyaçlarını daha etkin şekilde yönetme imkânı bulabilmektedir.

Finansman Gider Kısıtlaması

1 Seri Numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinin 11.13 bölümünde söz konusu müessesenin düzenlemelerine yer verilmiştir.

"6322 sayılı Kanunun 37 nci maddesiyle 1/1/2013 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere 5520 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasına eklenen (i) bendiyle; kredi kuruluşları, finansal kuruluşlar, finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri dışında, kullanılan yabancı kaynakları öz kaynaklarını aşan işletmelerde, aşan kısma münhasır olmak üzere, yatırımın maliyetine eklenenler hariç, **işletmede kullanılan yabancı kaynaklara ilişkin** faiz, komisyon, vade farkı, kâr payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yapılan gider ve maliyet unsurları toplamının %10'unu aşmamak üzere Cumhurbaşkanınca kararlaştırılan kısmı kanunen kabul edilmeyen gider (KKEG) olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, bu oranı sektörler itibarıyla farklılaştırmaya Cumhurbaşkanı, bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Cumhurbaşkanı bu yetkisini 4/2/2021 tarihli ve 31385 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 3/2/2021 tarihli ve 3490 sayılı Cumhurbaşkan Kararıyla kullanmış olup bu Kararda 1/1/2021 tarihinden itibaren başlayan vergilendirme dönemi kazançlarına uygulanmak üzere söz konusu gider ve maliyet unsurlarının %10'unun kurum kazancının tespitinde indiriminin kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla, yabancı kaynakları öz kaynaklarını aşmış olan kurumlar vergisi mükelleflerinin, aşan kısım sınırlı olmak üzere, yabancı kaynaklara ilişkin faiz, komisyon, vade farkı, kâr payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yapılan gider ve maliyet unsurları toplamının %10'luk kısmı, kurum kazancının tespitinde KKEG olarak dikkate alınacaktır.

Ayrıca, öz kaynak tutarını aşan yabancı kaynaklara ilişkin olarak faiz, komisyon, vade farkı, kâr payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yapılan gider ve maliyet unsurlarından, yatırımın maliyetine eklenmiş olan yabancı kaynaklardan doğan gider ve maliyet unsurları ise %10'luk bu kısıtlamaya tabi tutulmayacaktır.

Yukarıda yer verilen mevzuat düzenlemesinde, yazımız açısından önem arz eden temel husus, düzenlemede yer alan "yabancı kaynaklara ilişkin oluşan finansman maliyetleri" ibaresidir. Bu çerçevede, şirketlerin bilançolarında yer alan aktif hesapların değerlemesinden kaynaklanan kur farkı zararları, finansman gider kısıtlaması hesaplamasında dikkate alınmayacaktır. Konuyu en basit şekilde örneklendirmek gerekirse; şirketin banka hesabında bulunan döviz cinsinden parasının dönem sonunda değerlendirilmesi sonucunda oluşan kur farkı zararları, yabancı kaynağına ilişkin olmadığından finansman gider kısıtlamasına tabi olmayacaktır. Benzer şekilde, şirketin ticari faaliyetleri kapsamında yabancı para cinsinden olan ticari alacaklarının dönem sonu değerlemesi sonucunda oluşan kur farkı zararları da yabancı kaynak niteliğinde bir finansman teminine dayanmadığından finansman gider kısıtlaması hesabına dahil edilmeyecektir. Dolayısıyla, burada yapılması gereken temel ayırım, oluşan kur farkı zararının **hangi bilanço kaleminden kaynaklandığının** tespit edilmesidir.

Türev işlemlerden kaynaklanan kur farkı giderlerinin, işlemin niteliği ve dayandığı finansal işlem dikkate alınarak finansman gider kısıtlaması açısından ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Örneğin; Gelir İdaresi Başkanlığı forward işlemlerinde, sözleşme kapsamında ortaya çıkan kur farkı zararlarının, doğrudan bir yabancı kaynağın kullanımından kaynaklanıp kaynaklanmadığının, söz konusu tutarların finansman gider kısıtlaması kapsamında dikkate alınıp alınmayacağı hususunu aşağıdaki özelge ile açıklamıştır. Söz konusu özelge aşağıda yer almaktadır.

İlgide kayıtlı özelge talep formunuzda, bütün sektöründe faaliyet gösteren şirketiniz satışlarının'inin ihracat olarak gerçekleştiği, şirket faaliyetleri doğrultusunda ortaya çıkan Türk Lirası ihtiyacı için forward işlemlerinin kullanıldığı, forward sözleşmelerinin bilançonun pasifinde ve aktifinde yer almadığı, forward sözleşmesine ilişkin sözleşmede yer alan tarihte cari döviz kurunun durumuna göre oluşan kur farkı gelir veya giderlerinin gelir tablosuna yansıtıldığı belirtilerek, forward işlemlerinizden kaynaklanan kur farkı giderlerinize finansman gider kısıtlamasının uygulanıp -

uygulanmayacağı hususunda Başkanlığımız görüşü talep edilmektedir.

....

Buna göre, taraflardan birinin sözleşmeye konu olan finansal varlığı sözleşmede belirlenen fiyat üzerinden gelecekteki belirli bir tarihte satın almasını, karşı tarafın da sözleşmeye konu finansal varlığı satmasını şart koşan bir sözleşme türü olan ve esas itibarıyla bir taahhüt niteliği taşıyan forward işlemleri Kurumlar Vergisi Kanununun "Kabul Edilmeyen İndirimler" başlıklı 11 inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendi kapsamında yabancı kaynak kullanımı olarak değerlendirilemeyeceğinden, söz konusu işlemler nedeniyle ortaya çıkan kur farkı giderleri finansman gider kısıtlaması uygulamasına tabi bulunmamaktadır.

Bu özelgenin mantığını üç aşamada kurabiliriz:

1. Forward işlemi bir finansman sağlama işlemi değildir. İşletme forward sözleşmesiyle borçlanmamakta, karşı taraftan bir kaynak kullanmamaktadır.

2. Dolayısıyla forward sözleşmesinin kendisi yabancı kaynak değildir.

KVK 11/1-(i)'de aranan "yabancı kaynak" (pasif hesaptan kaynaklanan unsur) oluşmadığından, işlem Kısıtlamanın kapsamına başlangıçta girmemektedir.

3. Bu nedenle işlemde kaynaklanan kur farkı giderleri de finansman gider kısıtlama tabi değildir. Burada önemli olan nokta, giderin muhasebede "kur farkı gideri" olarak izlenmesi değil, hangi işlemde kaynaklandığıdır. Gider forward sözleşmesinden kaynaklanıyorsa ve forward işlemi yabancı kaynak kullanımı olarak değerlendirilmiyorsa, söz konusu kur farkı gideri finansman gider kısıtlamasına tabi tutulmamaktadır.

Türev işlemlerden biri olan forward işlemlerinde konu yukarıda açıklandığı şekilde olmakla birlikte, yazımızın konusunu oluşturan bir diğer türev işlem türü olan opsiyon kredilerinde konu daha karmaşık bir hâl almaktadır. Zira opsiyon kredilerinde, işlemin yapısı ve işlem sonucunda ortaya çıkan kur farklarının niteliği, finansman gider kısıtlaması açısından ayrıca değerlendirilmesi gereken hususlar ortaya çıkarmaktadır. Çünkü opsiyon kredisinde, bir taraftan fiilen kullanılan bir banka kredisi bulunurken, diğer taraftan vade tarihinde cari döviz kuru ile kredi kullanımında belirlenen kullanım kuru arasındaki farktan kaynaklanan ve aktif hesaplarda kur zararı olarak muhasebeleştirilen bir tutar ortaya çıkmaktadır.

Diğer bir ifadeyle, opsiyon kredisinde bir taraftan finansman gider kısıtlamasının temel şartlarından biri olan yabancı kaynak kullanımından kaynaklanma şartı mevcutken, diğer taraftan söz konusu kur zararının aktif hesaplarda muhasebeleştirilmesi nedeniyle finansman gider kısıtlamasının uygulanması bakımından tereddüt oluşturan bir durum ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, işlemin finansman boyutu kısıtlamanın kapsamına işaret ederken, ortaya çıkan kur zararının muhasebeleştirilme şekli ve niteliği kısıtlamanın uygulanıp uygulanmayacağı konusunda ayrıca değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir.

Konunun daha net anlaşılabilmesi amacıyla, aşağıda örnek bir işlem üzerinden açıklama yapılacaktır.

Kredi Tutarı	45.000.000
Faiz ve BSMV dahil geri ödeme tutarı (TL)	48.248.700
Faiz Oranı*	13,60%
Vade Günü	185
Kullanım Fiyatı (USD)	19,3000
Opsiyon Primi (TL)	40.000,00
Spot kur	18,85
Kredinin bugünkü USD karşılığı	2.387.267,90

*Vadede cari kur kullanım fiyatını aşarsa faiz oranı 8,727 (USD) olarak dikkate alınacaktır

Örneğin, bir şirketin yukarıda bilgilerine yer verilen krediyi kullandığını ve kredi kullanımı sırasında ilgili banka ile ayrıca bir Tezgâhüstü Türev Araçlar Opsiyon Sözleşmesi imzaladığını varsayalım.

Vade tarihinde cari döviz kurunun 19,3000 TL/USD'nin üzerinde olması durumunda, müşteri %8,727 USD faiz oranı (BSMV hariç) üzerinden hesaplanan 2.497.860,11 USD tutarındaki borcunu, sözleşmede belirlenen 19,3000 kullanım kuru üzerinden TL'ye çevirecektir. Bu durumda söz konusu tutarın TL karşılığı 48.208.700,00 TL olacaktır. Ayrıca müşteriye 40.000,00 TL prim ödenecek ve böylece toplam 48.248.700,00 TL tutarında bir kaynak oluşacaktır.

Vade tarihinde cari döviz kurunun 26,98 TL/USD olduğunu varsayalım. Şirketin kredi borcu, sözleşme kapsamında 2.497.860,11 USD olarak hesaplanmış olmakla birlikte, banka tarafından tahsil edilecek tutar sözleşmede belirlenen 19,3000 TL/USD kullanım kuru üzerinden hesaplanmaktadır. Buna göre, şirketin bankaya ödeyeceği tutarın TL karşılığı $2.497.860,11 \times 19,3000 = 48.208.700,00$ TL olmaktadır.

Diğer taraftan, vade tarihinde söz konusu 2.497.860,11 USD tutarındaki borcun cari kur üzerinden hesaplanan TL karşılığı $2.497.860,11 \times 26,98 = 67.392.265,77$ TL'dir. Dolayısıyla, sözleşme kapsamında bankaya 67.392.265,77 TL ödeme yapılmasına karşılık, söz konusu döviz tutarının vade tarihindeki kullanım fiyatı üzerinden değeri 48.208.700,00 TL olmaktadır.

Bu durumda, şirketin 102 Bankalar hesabında, söz konusu iki tutar arasındaki fark olan 19.183.565,77 TL tutarında kambiyo zararı oluşmaktadır.

Başka bir ifadeyle, şirketin aktifinde yer alan döviz tutarının vade tarihindeki gerçek TL karşılığı ile sözleşme kapsamında bankaya ödenen TL tutarı arasındaki fark, muhasebe kayıtlarında 19.183.565,77 TL kambiyo zararı olarak ortaya çıkmaktadır.

Şirketin söz konusu krediye ilişkin olarak katlandığı faiz giderlerinin, finansman gider kısıtlaması hesaplamasında dikkate alınacağı açıktır. Ancak burada asıl tartışılması gereken husus, banka ile yapılan opsiyon kredisi sözleşme gereğince kullanım fiyatının uygulanmasından kaynaklanan ve "Bankalar" hesabında ortaya çıkan kur farkı zararının finansman gider kısıtlaması kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğidir. Her ne kadar hesaplanan kambiyo zararı aktif hesapta meydana gelmiş olsa da söz konusu zararın ekonomik kaynağının kullanılan banka kredisi olduğu görülmektedir.

Nitekim türev piyasa işlemlerinden biri olan forward işlemlerine ilişkin olarak verilen özalgede, forward işlemlerinin esas itibarıyla bir taahhüt niteliğinde olduğu ve yabancı kaynak kullanımı olarak değerdendirilemeyeceği belirtilerek, bu işlemlerden kaynaklanan kur farkı giderlerinin finansman gider kısıtlaması kapsamında dikkate alınmayacağı ifade edilmiştir.

Ancak yazımızın konusu olan opsiyon kredilerinden kaynaklanan kur farkı zararlarını söz konusu özalgedeki durumla bire bir aynı kabul etmek mümkün değildir. Zira forward işleminde, işlemin kendisinden kaynaklanan bir yabancı kaynak kullanımı bulunmamağayken, opsiyon kredisinde doğrudan bir banka kredisı yoluyla yabancı kaynak kullanımı söz konusudur. Bununla birlikte, opsiyon kredisı nedeniyle ortaya çıkan kambiyo zararı, kanunun lafzı açısından değerdendirildiğinde, doğrudan yabancı kaynağa veya başka bir ifadeyle pasif hesapta izlenen banka kredisine ilişkin bir değerdeme farkı niteliğinde değildir. Burada söz konusu olan, banka kredi borcunun değerdemesinden kaynaklanan bir kur farkı zararı değildir; kredi ile bağlantılı olarak imzalanan opsiyon sözleşmesinde belirlenen kullanım kurunun uygulanması sonucunda aktif hesapta, “Bankalar” hesabında ortaya çıkan bir kur farkı zararırır.

Dolayısıyla, Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 11/1-(i) bendinde yer alan düzenlemeye sıkı bir lafzı yorumla yaklaşıldığında, söz konusu kambiyo zararının finansman gider kısıtlaması kapsamında dikkate alınmaması gerektiği yönünde bir sonuca ulaşılması da mümkündür. Zira ortaya çıkan zarar, doğrudan yabancı kaynağın kullanılmasından veya değerdemesinden kaynaklanan bir finansman gideri şeklinde değildir, opsiyon sözleşmesinin uygulanması sonucunda aktif hesapta meydana gelen bir kambiyo zararı şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte, vergilendirmede işlemin yalnızca muhasebeleştirilme şekline değildir, gerçek mahiyetine de bakılması gerektiği dikkate alındığında, farklı bir değerdendirme yapmak da mümkündür. Her ne kadar söz konusu zarar muhasebe tekniği açısından “Bankalar” hesabında ortaya çıkmış olsa da bu zararın doğmasına neden olan temel unsur, şirket tarafından kullanılan banka kredisı ve bu krediyle bağlantılı olarak imzalanan opsiyon sözleşmesidir. Başka bir ifadeyle, söz konusu kambiyo zararı, ekonomik açıdan bakıldığında şirketin kredi kullanmasının ve bu krediye ilişkin olarak üstlendiği opsiyon mekanizmasının bir maliyetidir. Bu nedenle, işlemin ekonomik gerçekliği esas alındığında, söz konusu kambiyo zararının doğrudan olmasa dahi dolaylı olarak kullanılan yabancı kaynağın maliyet unsurlarından biri olduğu ve finansman gider kısıtlaması hesaplamasında dikkate alınması gerekir.

YAZI VE YORUM KÖŞESİ

Mustafa Fırat AK

DAR MÜKELLEF KURUMLARA YAPILAN ÖDEMELERDE VERGİ KESİNTİSİ: TESPİT VE UYGULAMA SÜRECİ

Dar mükellef kurumlara yapılan ödemelerde vergi kesintisi, uygulamada çoğu zaman bir oran sorusu olarak ele alınmaktadır. Oysa Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK) 30'uncu maddesi, oran uygulanmadan önce bir dizi tespit yapılmasını gerektirmektedir.

Karşı tarafın dar mükellef olması tek başına kesinti yapılacağı anlamına gelmemektedir. Ödemenin tutarına veya şekline bakmak da yeterli değildir. Önce ödemenin niteliği, dar mükellef kurumun Türkiye'deki faaliyet yapısı ve elde edilen gelirin bu faaliyetle bağlantısı belirlenmelidir.

Bu yazıda karşı tarafın dar mükellef olduğu kabul edilerek sonraki adımlar ele alınmıştır. Sorulması gereken soru "Dar mükellef kuruma ödeme yapıldı mı?" değildir. Asıl sorular şunlardır: Ödeme hangi gelir unsuruna ilişkindir? Kurumun Türkiye'deki faaliyet yapısı nedir? Gelir bu faaliyetle bağlantılı mıdır?

1. Vergi Kesintisi Hangi Durumda Gündeme Gelmektedir?

KVK 30'a göre kesintiyi, maddede sayılan kazanç ve iratları dar mükellef kuruma nakden veya hesaben ödeyen ya da tahakkuk ettiren yapmaktadır. Avanslar da bu kapsama girmektedir. Kesinti, Tebliğ'in 30'uncu bölümüne göre gayri safi tutar üzerinden hesaplanmaktadır. Kesilmesi gereken vergiyi ödeyen taraf üstlenmişse, kesinti ödenen tutar ile üstlenilen verginin toplamı üzerinden yapılmaktadır. Yapılan kesintinin de kayıt ve hesaplarda ayrıca gösterilmesi gerekmektedir.

Burada "hesaben ödeme" kavramı özellikle önemlidir. Uygulamada, fiilen para çıkışı olmadığı sürece kesintinin de doğmadığı düşünülebilmektedir. Oysa Kanun kesintiyi yalnızca nakden yapılan ödemeye bağlamamıştır. Ödeyen hak sahibine karşı borçlu duruma getiren her kayıt ve işlem hesaben ödeme sayılmaktadır. Dar mükellef kuruma henüz para gönderilmemiş olsa bile, örneğin fatura deftere kaydedilmişse hesaben ödeme gerçekleşmiş olabilir. Bu durum kesinti yükümlülüğünün doğduğu anı da etkilemektedir.

2. Önce Ödemenin Niteliği Belirlenmelidir

Dar mükellef kuruma yapılan ödemenin kesintiye tabi olup olmadığı belirlemede ilk adım, ödemenin gerçek mahiyetini ortaya koymaktır.

Aynı işlem sözleşmede veya faturada "hizmet bedeli", "kullanım bedeli", "lisans bedeli", "faiz" ya da başka bir adla yer alabilir. Kesinti bakımından belirleyici olan bu ad değil, ödemenin gerçekte neyin karşılığı olduğudur. Bu nedenle ödeme yapılmadan önce sözleşme, fatura, ödemeye dayanak belgeler ve işlemin fiili niteliği birlikte incelenmelidir. Hizmet bedeli olarak gösterilen bir ödemede gerçekten hizmet ifa edilip edilmediğine, gayrimaddi hakka ilişkin bir ödemede hangi hakkın kullanımına, devrine ya da temlikine ait olduğuna bakılmalıdır. Faiz ve benzeri finansal ödemelerde de ödemenin hangi ilişkiden doğduğu belirlenmelidir.

Bu tespit önemlidir, çünkü gelir unsuru kesinti oranını da belirlemektedir. Tebliğ'in 30.4 bölümünde kesintiye tabi kazanç ve iratlar tek tek sayılmış, oranlar da Bakanlar Kurulu Kararı'na (2009/14593 ve sonraki değişiklikleri) göre belirtilmiştir. Başlıca kalemler şunlardır:

Gelir unsuru	Tebliğ'de belirtilen oran
Birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarım işlerine ilişkin hakedişler	%3
Serbest meslek kazançları	%20 (petrol arama faaliyetleri: %5)
Gayrimenkul sermaye iratları	%20 (finansal kiralama kapsamındaki faaliyetler: %1)
Telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret unvanı, marka ve benzeri gayrimaddi hakların satış, devir ve temlik	%20
Alacak faizleri	Genel oran %10 (bazı krediler ve mal tedarikinden doğan vade farkları için farklı oranlar)
İnternet ortamında verilen reklam hizmetleri	%15
Dar mükellef kurumlara dağıtılan kâr payları	%15
Ana merkeze aktarılan tutarlar	%15

3. Dar Mükellef Kurumun Türkiye'deki Faaliyet Yapısı İncelenmelidir

Gelir unsuru belirlendikten sonra dar mükellef kurumun Türkiye'deki faaliyet yapısına bakılmalıdır. Burada yalnızca işyeri veya daimi temsilcinin bulunup bulunmadığı yeterli bir ölçüt değildir. Gelirin bu yapı aracılığıyla yürütülen ticari veya zirai faaliyetle bağlantılı olup olmadığı da incelenmelidir.

Tebliğ'in 30.3 bölümüne göre sonuç şöyle ortaya çıkmaktadır:

- KVK 22 uyarınca, Türkiye'de işyeri veya daimi temsilcisi olan dar mükellef kurumun kazancı tespit edilirken, aksi belirtilmedikçe tam mükellef kurumlara ilişkin hükümler uygulanmaktadır. Bununla birlikte KVK 30'da bazı gelirler için ayrıca kesinti öngörülmüştür.
- Kurumun Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcisi aracılığıyla yürüttüğü ticari veya zirai faaliyetle bağlantılı olarak elde ettiği bazı gelirler bakımından KVK 30 kapsamında kesinti yapılmamaktadır. Buna karşılık, KVK 15 kapsamında kaynaktan kesintiye tabi tutulan belirli gelirler bu kapsamda değerlendirilmemektedir. Dolayısıyla bu gelirler bakımından, gelirin Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilci aracılığıyla yürütülen faaliyetle bağlantılı olması kesinti yapılmasına engel olmamaktadır. Kâr payları, mevduat faizi gibi bu kapsamda değerlendirilen gelirler ile dar mükellef kooperatiflere ait taşınmazların kiralanması karşılığında yapılan kira ödemeleri bu çerçevede ele alınmaktadır.
- Kurumun Türkiye'de işyeri veya daimi temsilcisi hiç yoksa, ya da var olsa bile gelir bu işyerlerinde yürütülen ticari faaliyetle bağlantılı değilse, söz konusu gelirler üzerinden kesinti yapılmaktadır.
- Gayrimaddi hakların satış, devir ve temlik karşılığında yapılan ödemelerde ise gelirin ticari veya zirai kazançta dahil olup olmadığına bakılmaksızın kesinti yapılmaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, KVK 15 ve KVK 30'un aynı ödeme üzerinden iki ayrı kesinti yapılmasını öngören hükümler olarak değerlendirilmemesidir. KVK 15 kapsamında kaynaktan kesintiye tabi tutulan belirli gelirler, işyeri veya daimi temsilci nedeniyle KVK 30 kapsamında kesinti dışında bırakılan gelirler arasında sayılmamaktadır. Başka bir ifadeyle, söz konusu gelirlerde işyeri veya daimi temsilcinin varlığı kesinti yapılmasına engel oluşturmamaktadır.

Tebliğ bunu bir örnekle açıklamaktadır. Yabancı bankaların Türkiye'deki şubelerinin bankacılık faaliyeti kapsamında elde ettiği kazanç ve iratlardan KVK 30'a göre kesinti yapılmaz. Aynı bankanın şube dışında elde ettiği ve bankacılık faaliyetine dahil olmayan gelirlerden ise kesinti yapılır. Dolayısıyla işyeri veya daimi temsilci incelemesi "var" veya "yok" şeklinde iki seçeneikli bir kontrol değildir. Aynı kurumun farklı gelirleri farklı sonuçlara bağlanabilmektedir.

Uygulamada ödeme yapan taraf, karşı kurumun Türkiye’de işyeri veya daimi temsilcisi bulunup bulunmadığını her zaman bilememektedir. Tebliğ bu durum için açık bir kural koymuştur: bilinmiyorsa kesinti yapılması gerekmektedir. Bu nedenle faaliyet yapısına ilişkin bilgi, ödemeden önce, sözleşme ve fatura aşamasında edinilmelidir.

KVK 30’un yedinci fıkrası uyarınca ayrıca belirli ülkelerde yerleşik veya faaliyette bulunan kurumlara yapılan ödemeler bakımından özel bir kesinti düzenlemesi bulunmaktadır. Bu nedenle ödemenin yapıldığı veya kurumun yerleşik ya da faaliyette bulunduğu ülkenin de ayrıca kontrol edilmesi gerekir. Kesintinin kapsamı ve istisnaları Tebliğ’in 30.5 bölümünde ayrıca düzenlenmiştir.

4. Değerlendirme İç Mevzuatla Sınırlı Bırakılmamalıdır

Ödemenin niteliği ve kurumun Türkiye’deki faaliyet yapısı belirlendikten sonra KVK 30 kapsamında kesinti yükümlülüğü ortaya konulmalıdır. Uluslararası işlemlerde değerlendirme bununla bitmemektedir. Türkiye ile kurumun mukim olduğu ülke arasında yürürlükte bir Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması (ÇVÖA) varsa, anlaşma hükümleri de ayrıca incelenmelidir.

ÇVÖA incelemesi, KVK 30 değerlendirmesinin yerini almaz. İç mevzuata göre yapılan tespitin ardından ayrıca yapılması gereken bir kontroldür.

Anlaşma incelemesinin sağlıklı yapılabilmesi için de ödemenin gerçek mahiyeti ve kurumun Türkiye’deki faaliyet yapısı doğru belirlenmiş olmalıdır. Somut olayda ilgili ÇVÖA hükümleri ayrıca kontrol edilmelidir.

Sonuç

Dar mükellef kurumlara yapılan ödemelerde vergi kesintisini yalnızca bir oran hesabı olarak görmek, sürecin önemli bir bölümünü gözden kaçırmak anlamına gelmektedir.

Bence burada asıl mesele, ödeme yapılmadan önce doğru soruların doğru sırayla sorulmasıdır. Önce ödemenin gerçek mahiyeti ve KVK 30’da sayılan gelir unsurlarından biriyle ilişkisi belirlenmelidir. Sonra kurumun Türkiye’de işyeri veya daimi temsilcisinin bulunup bulunmadığı ve gelirin bu yapıyla bağlantısı incelenmelidir. Bu tespitlerin ardından kesinti yükümlülüğü ve oran netleşmekte, uluslararası bir işlem söz konusuysa ilgili ÇVÖA ayrıca kontrol edilmelidir.

Bu yaklaşım, vergi kesintisini ödeme anında yapılan bir muhasebe işleminden çıkarıp ödeme öncesinde tamamlanması gereken bir tespit sürecine dönüştürmektedir. Özellikle sözleşmenin imzalanması ve faturanın alınması aşamasında bu incelemeyi yapmak, sonradan doğabilecek kesinti sorumluluğuna karşı koruyucudur.

Burak ÖZTÜRK

UZAKTAN ÇALIŞMA YÖNETMELİĞİ

Uzaktan Çalışma Nedir?

İşçi, işverenin iş organizasyonu içinde işini evinde veya teknolojik iletişim araçlarıyla işyeri dışında yerine getiriyorsa uzaktan çalışma söz konusu olabilir. İşin tamamı veya bir kısmı uzaktan yapılabilir. Bu nedenle haftanın belirli günlerinde işyerinde, diğer günlerinde evde çalışma da Yönetmeliğin kapsamındadır. Düzenleme bir iş ilişkisidir; işçinin işyerine gitmemesi, iş sözleşmesinden doğan hak ve yükümlülükleri ortadan kaldırmaz.

Yazılı Sözleşmede Neler Bulunmalı?

Uzaktan çalışmaya ilişkin sözleşme yazılı yapılır. Sözleşmede işin tanımı ve yapılış biçimi, çalışma süresi ve yeri, ücret ve ödeme koşulları, sağlanan ekipman ve bunun korunması, iletişim yöntemi ile genel ve özel çalışma şartları yer almalıdır. Mevcut iş ilişkisi uzaktan çalışmaya dönüştürülüyorsa bu koşulların yazılı olarak belirlenmesi gerekir.

Uygulamada: “Evden çalışacaktır” şeklindeki tek cümle, Yönetmelikte sayılan konuları açıklamak için yeterli bir düzenleme değildir. Özellikle çalışma yeri, saatler, ekipman ve giderler somut olarak yazılmalıdır.

Çalışma Alanı, Ekipman ve Giderler

Uzaktan çalışılacak yerde gerekli düzenlemeler varsa işe başlamadan önce tamamlanır; bunların maliyetinin nasıl karşılanacağını taraflar birlikte belirler. Gerekli malzeme ve iş araçlarını, sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça **işverenin sağlaması esastır**. İşverenin teslim ettiği araçların bedelini gösteren liste işçiye yazılı olarak verilir; işçinin imzaladığı nüsha özlük dosyasında saklanır. İşin yapılmasıyla doğrudan ilgili zorunlu giderlerin nasıl tespit edilip karşılanacağı da sözleşmede belirtilir.

Uygulamada: Bilgisayar, ekran ve diğer araçların kim tarafından sağlanacağı; bakım, arıza ve iade usulü; doğrudan işle ilgili zorunlu giderlerin nasıl karşılanacağı sözleşmede açık bırakılmamalıdır. Yönetmelik bütün giderler için kendiliğinden geçerli tek bir sabit ödeme tutarı belirlemiyor.

Çalışma Saatleri, Hibrit Çalışma ve Fazla Çalışma

Uzaktan çalışmanın zaman aralığı ve süresi sözleşmede belirtilir. Çalışma saatleri, mevzuattaki sınırlara uyularak taraflarca değiştirilebilir. Yönetmelik, fazla çalışmayı işverenin yazılı talebine ve işçinin kabulüne bağlar; fazla çalışmanın diğer mevzuat koşulları da uygulanır.

25 Eylül 2026’da eklenen ikinci fıkra, işin bir kısmının işyerinde, bir kısmının uzaktan yapılmasına açıkça izin verir. Bu durumda işyerinde ve uzaktan çalışılacak günler ile çalışma saatleri iş sözleşmesinde belirlenmelidir. Örneğin “pazartesi ve salı işyerinde, çarşamba–cuma uzaktan” düzeni kurulabilir; hangi gün hangi saatlerde çalışılacağı da yazılmalıdır.

Bu değişiklik, hibrit çalışma için herkese uygulanacak zorunlu bir gün dağılımı getirmiyor; dağılımın taraflarca kararlaştırılıp sözleşmede gösterilmesini gerektiriyor.

İletişim ve Verilerin Korunması

İşçiyle hangi yöntemle ve hangi zaman aralığında iletişim kurulacağını taraflar belirler. İşveren ayrıca işyeri ve işe ait verilerin korunması ile paylaşılmasına ilişkin kurallar hakkında işçiye bilgilendirir, gerekli tedbirleri alır ve korunacak verilerin kapsamını sözleşmede belirler. İşçi de bildirilen işletme kurallarına uyar.

Uygulamada: Kurumsal cihaz kullanımı, dosyalara erişim, bilgi paylaşımı ve kayıp cihazın bildirilmesi gibi kurallar yazılı ve anlaşılır olmalıdır. Bu madde, kişisel verilerin korunmasına ilişkin diğer yükümlülüklerin de ayrıca değerlendirilmesini gerektirir.

İş Sağlığı ve Güvenliği

İşveren, uzaktan yapılan işin niteliğine göre işçiye iş sağlığı ve güvenliği önlemleri konusunda bilgilendirmek, gerekli eğitimi vermek, sağlık gözetimini sağlamak ve temin ettiği ekipmana ilişkin iş güvenliği tedbirlerini almakla yükümlüdür. Evden çalışma, bu yükümlülükleri ortadan kaldırmaz.

Hangi İşlerde Uzaktan Çalışılamaz?

Tehlikeli kimyasal veya radyoaktif maddelerle çalışmayı, bunların işlenmesini ya da atıklarıyla çalışmayı ve biyolojik etkenlere maruz kalma riski bulunan çalışma işlemlerini içeren işlerde uzaktan çalışma yapılamaz. Kamu kurumlarının hizmet alımıyla gördürdüğü işler ve millî güvenlik açısından stratejik birim, proje, tesis veya hizmetlerdeki sınırlamalar ise ilgili kamu kurumunca belirlenir.

Uzaktan Çalışmaya Geçiş ve Geri Dönüş

İş ilişkisi baştan uzaktan çalışma olarak kurulabilir. İşyerinde çalışan bir işçi de **işçi ve işverenin anlaşmasıyla** uzaktan çalışmaya geçebilir. İşçinin talebi yazılı yapılır; işveren talebi işin ve işçinin uygunluğunu dikkate alarak değerlendirir ve sonucu **30 gün içinde**, talebin yapıldığı usulle bildirir. Bu süre, talebin kendiliğinden kabul edildiği anlamına gelmez.

Uzaktan çalışmaya geçen işçi yeniden işyerinde çalışmayı talep edebilir; işveren bu talebi öncelikli değerlendirir. Yönetmelikte belirtilen **zorlayıcı nedenlerle** işyerinin tamamında veya bir bölümünde uzaktan çalışmaya geçilmesi halinde ise işçinin talebi veya onayı aranmaz.

Sonuç: 25 Eylül 2026 itibarıyla hazırlanacak bir uzaktan veya hibrit çalışma sözleşmesinde en kritik kayıtlar; hangi gün nerede çalışılacağı, çalışma saatleri, ekipman, zorunlu giderler, iletişim ve veri güvenliği kurallarıdır.

2026-2027 eğitim öğretim yılında, organize sanayi bölgelerinin içinde ve dışında faaliyet gösteren özel mesleki ve teknik Anadolu liselerinde okuyan Türk vatandaşı öğrencilere verilecek eğitim ve öğretim desteğinin alan/dal bazında tutarları belirlendi.

• **Destek tutarları;** O.S.B. içi okullar için Tablo-1’de, O.S.B. dışı okullar için Tablo-2’de alan ve dal bazında 9, 10, 11 ve 12. sınıflar ayrı ayrı olmak üzere belirlenmiştir; azami tutar, resmi okullarda bir öğrencinin Devlete maliyetinin 1,5 katını aşamaz.

Tablo 1 - Organize Sanayi Bölgelerinde Açılan Özel Meslekî ve Teknik Anadolu Liselerinde Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilen Alanlar ve Destek Tutarları

Sıra No	Alan Adı	Destek Tutarı (TL)
1	Ayakkabı ve Saraciye Teknolojisi	66.080,00
2	Bilişim Teknolojileri	62.548,00
3	Biyomedikal Cihaz Teknolojileri	83.642,00
4	Elektrik-Elektronik Teknolojisi	100.247,00
5	Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri	97.326,00
6	Gemi Yapımı	100.247,00
7	Gıda Teknolojisi	87.272,00
8	Kimya Teknolojisi	95.758,00
9	Laboratuvar Hizmetleri	66.080,00
10	Makine ve Tasarım Teknolojisi	98.088,00
11	Matbaa Teknolojisi	85.166,00
12	Metal Teknolojisi	95.756,00
13	Mobilya ve İç Mekan Tasarımı	86.576,00
14	Moda Tasarım Teknolojileri	72.313,00
15	Motorlu Araçlar Teknolojisi	104.795,00
16	Plastik Teknolojisi	96.327,00
17	Tekstil Teknolojisi	91.241,00
18	Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme	85.166,00
19	Uçak Bakım	83.642,00
20	Yenilenebilir Enerji Teknolojileri	104.795,00
21	Yapay Zekâ	91.241,00

Tablo 2 - Organize Sanayi Bölgeleri Dışında Açılan Özel Meslekî ve Teknik Anadolu Liselerinde Öğrenim Gören Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilen Alanlar ve Destek Tutarları

Sıra No	Alan Adı	Destek Tutarı (TL)
1	Biyomedikal Cihaz Teknolojileri	54.197,00
2	Denizcilik	59.137,00
3	Elektrik-Elektronik Teknolojisi	62.131,00
4	Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri	59.137,00
5	Gemi Yapımı	59.137,00
6	Gıda Teknolojisi	55.462,00
7	Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı	49.251,00
8	İnşaat Teknolojisi	54.197,00
9	Kimya Teknolojisi	58.127,00
10	Makine ve Tasarım Teknolojisi	59.341,00
11	Motorlu Araçlar Teknolojisi	63.986,00
12	Radyo-Televizyon	54.932,00
13	Tarım	63.986,00
14	Uçak Bakım	54.197,00
15	Yenilenebilir Enerji Teknolojileri	66.007,00

• OSB dışındaki okullarda destek alınabilmesi için okulun bulunduğu il veya ilçe nüfusunun 20.000 ve üzerinde olması zorunludur; ayrıca öğrencilerden yalnızca tebliğde belirlenen destek tutarı kadar eğitim ücreti alınabilir.

• OSB dışındaki okullarda destek alınabilmesi için okulun bulunduğu il veya ilçe nüfusunun 20.000 ve üzerinde olması zorunludur; ayrıca öğrencilerden yalnızca tebliğde belirlenen destek tutarı kadar eğitim ücreti alınabilir.

Ne getiriyor?

Bu tebliğ, 2026-2027 eğitim öğretim yılında organize sanayi bölgelerinin içinde ve dışında faaliyet gösteren özel meslekî ve teknik Anadolu liselerinde okuyan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilere devlet tarafından verilecek eğitim ve öğretim desteğinin alan/dal bazındaki tutarlarını ve uygulama kurallarını belirliyor. Destekler 9, 10, 11 ve 12. sınıflar için alanlara göre ayrı ayrı hesaplanmış olup Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine konulan ödenekten karşılanacak. Destek tutarları, devlet okullarında bir öğrencinin devlete maliyetinin en fazla bir buçuk katı olacak şekilde sınırlandırılmıştır.

Kimleri etkiliyor?

- Organize sanayi bölgelerindeki özel meslekî ve teknik Anadolu liselerinde okuyan T.C. vatandaşı öğrenciler
- Organize sanayi bölgeleri dışındaki özel meslekî ve teknik Anadolu liselerinde okuyan TC vatandaşı öğrenciler
- Bu okullara devam eden öğrencilerin velileri
- Özel meslekî ve teknik Anadolu liselerini işleten okul/kurum sahipleri

Uğur OÇAR

YURT DIŞINDA MUKİM GRUP ŞİRKETLERİNE YAPILAN ROYALTY, LİSANS, MANAGEMENT FEE VE COST SHARING ÖDEMELERİNDE VERGİ KESİNTİSİ VE KNOW-HOW KAVRAMI

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 3'üncü maddesine göre, kanuni ve iş merkezlerinin her ikisi de Türkiye'de bulunmayan kurumlar dar mükellef sayılmakta ve yalnızca Türkiye'de elde ettikleri kazançlar üzerinden vergilendirilmektedir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında dar mükellefiyet konusuna giren kazanç unsurları sayılmış olup Türkiye'de elde edilen serbest meslek kazançları (c) bendinde, taşınır ve taşınmazlar ile hakların Türkiye'de kiralanmasından elde edilen iratlar ise (ç) bendinde yer almaktadır. Maddenin dördüncü fıkrası uyarınca, söz konusu kazanç ve iratların Türkiye'de elde edilip edilmediği 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun ilgili hükümlerine göre belirlenmektedir.

Dar mükellef kurumların bu kazançlarına ilişkin vergi, Kurumlar Vergisi Kanun'un 30'uncu maddesi uyarınca, kazancı nakden veya hesaben ödeyen ya da tahakkuk ettirenler tarafından kesinti yoluyla alınmaktadır. Yazının konusunu, çok uluslu grupların Türkiye'deki şirketlerinin yurt dışında mukim grup şirketlerine "royalty", "lisans (license)", "management fee" ve "cost sharing" adları altında yaptıkları ödemelerin anılan madde karşısındaki durumu oluşturmaktadır. Söz konusu ödemelerin Gayri Maddi Hak Bedeli mi yoksa Serbest Meslek Kazancı olarak değerlendirilmesi gerektiği önem arz etmektedir.

1. Ödeme Türleri

Royalty, bir hakkın kullanımı karşılığında ve genellikle satış hasılatı ya da üretim miktarı üzerinden hesaplanarak ödenen bedeli; lisans ise hak sahibinin, mülkiyeti kendisinde kalmak üzere hakkın kullanımına izin verdiği sözleşmeyi ve bunun bedelini ifade etmektedir. Management fee, grup şirketlerinden birinin diğerlerine verdiği yönetim, finans, insan kaynakları, bilgi teknolojileri, hukuk ve pazarlama gibi destek hizmetlerinin bedelidir. Cost sharing ise grup içinde ortaklaşa katlanılan maliyetlerin dağıtım anahtarları kullanılarak grup şirketlerine paylaştırılmasını ifade etmektedir.

Bu kavramların hiçbirisi vergi kanunlarımızda tanımlanmış değildir. Dolayısıyla her birinin hangi gelir unsuruna girdiği, sözleşme hükümlerine ve fiilen alınan edime bakılarak tespit edilmelidir. Burada özellikle cost sharing üzerinde durmak gerekmektedir. Paylaştırılan maliyet grup içi destek hizmetlerine aitse ödeme management fee'den farksızdır. Buna karşılık ödeme, grubun ürün veya teknoloji geliştirme faaliyetlerine katılımın ve bu faaliyet sonucunda ortaya çıkan haklardan yararlanmanın karşılığı ise gayrimaddi hak boyutu taşıyabilecektir.

2. Mevzuatta Gayrimaddi Hak Bedeli ve Serbest Meslek Kazancı

Gelir Vergisi Kanunu'nun 70'inci maddesinin birinci fıkrasının (5) numaralı bendinde; ihtira beratı, alameti farika, marka, ticaret unvanı, her türlü teknik resim, desen, model ve plan ile "sanayi ve ticaret ve bilim alanlarında elde edilmiş bir tecrübeye ait bilgilerle gizli bir formül veya bir imalat usulü üzerindeki kullanma hakkı veya kullanma imtiyazı gibi haklar"ın kiraya verilmesinden elde edilen iratlar gayrimenkul sermaye iradı olarak sayılmıştır. Aynı Kanun'un 7'nci maddesi uyarınca bu iratlar, hakların Türkiye'de kullanılması veya Türkiye'de değerlendirilmesi halinde Türkiye'de elde edilmiş kabul edilmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 30'uncu maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi dar mükellef kurumların gayrimenkul sermaye iratlarını, diğer bir ifadeyle yazının konusunu oluşturan hakların kullandırılması karşılığında ödenen bedelleri; ikinci fıkrası ise telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret unvanı, marka ve benzeri gayrimaddi hakların satışı, devir ve temlik karşılığında ödenen bedelleri kesintiye tabi tutmaktadır.

ÇVÖA'ların "Gayrimaddi Hak Bedelleri" başlıklı 12'nci maddelerindeki tanımı da iç mevzuatımızla uyumludur. Örneğin Türkiye-Hollanda Anlaşması'nın 12'nci maddesinin dördüncü fıkrasına göre gayrimaddi hak bedelleri terimi;

"...edebi, artistik, bilimsel her nevi telif hakkının veya her nevi patentin, alameti farikanın, desen veya modelin, planın, gizli formül veya üretim yönteminin veya sınai, ticari, bilimsel tecrübeye dayalı bilgi birikiminin kullanma imtiyazı, kullanma hakkı veya satışı ile sınai, ticari, bilimsel teçhizatın kullanma imtiyazı veya kullanma hakkı karşılığında ödenen her türlü bedelleri kapsar."

Serbest meslek faaliyeti ise Gelir Vergisi Kanunu'nun 65'inci maddesinde "sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılması" olarak tanımlanmıştır. Tanım esas itibarıyla gerçek kişiler için yapılmış olmakla birlikte, 4 Seri No.lu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Genel Tebliği'nde kurumların bu tür kazançları istihdam ettikleri personelleri aracılığıyla elde edebilecekleri belirtilmiştir. Kanun'un 7'nci maddesine göre dar mükelleflerin serbest meslek kazancı,

faaliyetin Türkiye'de icra edilmesi veya Türkiye'de değerlendirilmesi, yani ödemenin Türkiye'de yapılması ya da Türkiye'de ödeyenin hesaplarına intikal ettirilmesi halinde Türkiye'de elde edilmiş sayılmaktadır.

3. Know-How Kavramı

3.1. Tanım

Vergi kanunlarımızda "know-how" terimine yer verilmemiştir. Bununla birlikte Gelir Vergisi Kanunu'nun 70'inci maddesindeki "tecrübeye ait bilgiler" ile "gizli bir formül veya bir imalat usulü" ifadeleri ve ÇVÖA'lardaki "sınai, ticari, bilimsel tecrübeye dayalı bilgi birikimi" ifadesi, know-how'ın mevzuattaki karşılığını oluşturmaktadır.

Kavramın açık tanımı rekabet mevzuatında yapılmıştır. 23.01.2008 tarihli ve 26765 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2008/2 sayılı Teknoloji Transferi Anlaşmalarına ilişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nin 4'üncü maddesinde know-how, "Tecrübe ve denemeler sonucu elde edilen uygulamaya yönelik, gizli, esaslı ve belirlenmiş bilgi paketi" olarak tanımlanmıştır. Tebliğ'e göre gizli olma, know-how'ın bir bütün halinde veya parçaları bir araya getirildiğinde dahi herkes tarafından bilinmemesini ya da kolaylıkla erişilebilir olmamasını; esaslı olma, anlaşma konusu ürünlerin üretimi için önemli ve yararlı olmasını; belirlenmiş olma ise bu iki şartı taşıdığına doğrulanabilmesi için yeterince kapsamlı ve ayrıntılı şekilde tanımlanmış olmasını ifade etmektedir.

OECD Model Vergi Anlaşması'nın 12'nci maddesine ilişkin Yorum'da (par. 11) da know-how; sınai, ticari veya bilimsel nitelikte olan, önceki tecrübelerden doğan, bir işletmenin faaliyetinde uygulama alanı bulan ve açıklanmasından ekonomik fayda sağlanabilen, kamuya açıklanmamış bilgi olarak ifade edilmektedir. Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere, herkesin ulaşabileceği bir bilgi veya bir meslek mensubunun olağan mesleki bilgisi know-how sayılmamaktadır. Know-how'dan söz edebilmek için bilginin sözleşmeden önce var olması, gizli olması, tecrübeye dayanması ve karşı tarafın kullanımına sunulması gerekmektedir.

3.2. Know-How ile Hizmetin Ayrımı

Anılan Yorum'a göre know-how sözleşmesinde taraflardan biri, kamuya açıklanmamış özel bilgi ve tecrübesini, diğer tarafın kendi hesabına kullanabilmesi için ona aktarmayı üstlenmekte; bilgiyi veren taraf bu bilginin uygulanmasında bir rol almamakta ve sonucu garanti etmemektedir (par. 11.1).

Hizmet sözleşmesinde ise taraflardan biri, mesleğinin olağan becerilerini kullanarak diğer taraf için bir işi bizzat yapmayı üstlenmektedir (par. 11.2).

Denebilir ki, know-how'da bilgi el değiştirmekte; hizmette ise bilgi sahibinde kalmakta ve yalnızca bilginin ürünü olan iş karşı tarafa sunulmaktadır. Bir mühendisin tesisteki üretim sorununu çözmesi hizmettir. Aynı mühendisin geliştirdiği üretim yöntemini, karşı tarafın kendi üretiminde kullanması için devretmesi ise know-how'dır. Yorum'da (par. 11.3) yer verilen ayırt edici ölçütler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Ölçüt	Know-how sözleşmesi	Hizmet sözleşmesi
Sözleşmenin konusu	Mevcut ve gizli bir bilginin kullanım hakkının verilmesi	Bir işin yapılması
Bilgiyi kullanan	Bilgiyi alan taraf, kendi faaliyetinde	Hizmeti veren taraf, karşı taraf için
Verenin yükümlülüğü	Bilgiyi teslim etmek; uygulamaya katılmaz	İşi bizzat yürütmek; emeğe ve maliyete katlanır
Bedelin belirlenmesi	Çoğunlukla satışa, üretime veya kullanıma bağlıdır	Çoğunlukla emeğe, süreye veya maliyete bağlıdır
Gizlilik	Bilginin gizliliğine ilişkin özel hükümler bulunur	Hizmetin sonucu (rapor, görüş, işlem) alıcıya teslim edilir

3.3. Sınırdaki Kalan Haller

Yorum'da (par. 11.4) hizmet karşılığı sayılan ödemelere örnek olarak; satış sonrası hizmetler, garanti kapsamındaki hizmetler, salt teknik yardım, mühendis, avukat veya muhasebecinin verdiği görüşler ile genel olarak erişilebilir bilgilerden ödemeyi yapan için özel olarak hazırlanan müşteri listeleri gösterilmektedir. Buna karşılık, listeyi verenin kendi ticari tecrübesinden doğan gizli müşteri listesi karşılığında yapılan ödeme know-how bedelidir. Benzer şekilde lisanstan bağımsız, sorun çözümüne yönelik mühendislik danışmanlığı hizmet; gizli bir üretim yönteminin öğretilmesi ise know-how aktarımıdır. Yazılım bakımından Gelir İdaresi 12.05.2023 tarihli ve E-39044742-130[Özelge]-532884 sayılı özelgesinde hazır programın değiştirilmeden kullanılmasını ticari kazanç, özel olarak program hazırlanmasını serbest meslek kazancı, programın çoğaltma, değiştirme ve dağıtma haklarının alınmasını ise gayrimaddi hak bedeli olarak değerlendirmiştir.

Ek bilgi olması açısından, aynı sözleşmenin hem know-how aktarımını hem de hizmeti içermesi mümkündür. Yorum'a göre (par. 11.6) bu durumda bedel makul bir şekilde ayrıştırılmalı ve her kısım kendi niteliğine göre vergilendirilmelidir. Ancak unsurlardan biri sözleşmenin asıl amacını oluşturuyor, diğeri ona bağlı ve önemsiz kalıyorsa bedelin tamamına asıl unsurun hükmü uygulanacaktır.

4. Ödemenin Gayrimaddi Hak Bedeli Olması Halinde Vergilendirme

Ödemenin know-how içerdiğinin kabulü vergilendirmeyi değiştirmektedir. 2009/14593 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca dar mükellef kurumlara ödenen gayrimaddi hak bedellerinden %20 oranında kesinti yapılmaktadır. Bununla birlikte Anayasa'nın 90'ıncı maddesi gereğince, ilgili ülke ile ÇVÖA bulunması halinde öncelikle anlaşma hükümleri dikkate alınmalıdır. ÇVÖA'ların 12'nci maddesinin birinci fıkrası bedeli elde edenin mukim olduğu devlete vergileme hakkı tanımakta; ikinci fıkrası ise bedelin doğduğu devletin de kendi mevzuatına göre vergileme yapabileceğini, ancak bu verginin anlaşmada öngörülen oranı aşamayacağını hükme bağlamaktadır. Söz konusu oran Türkiye-Hollanda Anlaşması'nda %10; Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Anlaşması'nda ise bedelin gerçek lehdarının diğer akit devlet mukimi olması şartıyla know-how, patent ve marka gibi haklar için %10 olarak belirlenmiştir.

Dolayısıyla gayrimaddi hak bedelinde serbest meslek kazancından farklı olarak vergileme hakkı iki devlet arasında paylaşılmakta; hizmetin nerede verildiği, karşı tarafın Türkiye'de işyerinin bulunup bulunmadığı ve personelin Türkiye'ye gelip gelmediği önemini yitirmektedir. Mukimlik belgesi ibraz edilse dahi kesinti sıfırlanmamakta, yalnızca anlaşmadaki orana inmektedir.

5. Ödemenin Serbest Meslek Kazancı Olması Halinde Vergilendirme

Know-how içermeyen hizmet bedelleri dar mükellef kurum açısından serbest meslek kazancıdır. Türkiye'deki şirketin faturayı kayıtlarına alması ile birlikte kazanç Türkiye'de değerlendirilmiş olacağından, hizmet tümüyle yurt dışında verilmiş olsa dahi iç mevzuatımıza göre Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 30'uncu maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca %20 oranında kesinti yapılması gerekmektedir. Ancak bu sonuç da ÇVÖA hükümleri ile birlikte değerlendirilmelidir.

4 Seri No.lu Tebliğ'de belirtildiği üzere şirketlerin serbest meslek gelirleri bazı anlaşmalarda (Almanya, İsviçre) 5'inci maddedeki hizmet işyeri hükmü çerçevesinde 7'nci maddeye, bazı anlaşmalarda ise (Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Hollanda) 14'üncü maddenin teşebbüslere ilişkin fıkrasına göre değerlendirilmektedir. Hangi madde uygulanırsa uygulansın, anlaşmaların ortak noktası Tebliğ'in 3.2.1 bölümünde şu şekilde ifade edilmiştir:

"Genel kural olarak, ÇVÖ Anlaşmalarına taraf olan diğer ülke mukimi bir kişinin, ülkemize sunulmakla birlikte Türkiye'ye gelmeksizin icra edeceği serbest meslek veya benzer nitelikteki diğer faaliyetleri dolayısıyla elde edeceği gelirleri vergileme hakkı ÇVÖ Anlaşması uyarınca yalnızca diğer (mukim olunan) ülkeye bırakılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye dışında icra edilen bu tür faaliyetler için yapılan ödemeler üzerinden Türkiye'de bir vergilendirme yapılmayacaktır."

Türkiye'nin vergileme hakkı ancak faaliyetin Türkiye'de icra edilmesi ve ilgili anlaşmada öngörülen şartlardan birinin, yani faaliyetin Türkiye'deki bir işyeri veya sabit yer vasıtasıyla yürütülmesinin ya da faaliyet süresinin herhangi bir kesintisiz 12 aylık dönemde anlaşmada belirlenen süreyi (çoğunlukla 183 gün veya 6 ay) aşmasının gerçekleşmesi halinde doğmaktadır. Sürenin aşıp aşılmayacağı ödeme sırasında açıkça bilinmiyorsa vergi sorumluları kesinti yapmak zorundadır. Anlaşma hükümlerinden yararlanılabilmesi için hizmeti verenin mukim olduğu ülkeden alacağı mukimlik belgesinin aslı ile noter veya Türk konsolosluğunca tasdikli Türkçe tercümesinin vergi sorumlusuna ibraz edilmesi gerekmekte; belgenin ibraz edilememesi halinde iç mevzuat hükümleri uygulanmaktadır.

6. Gelir İdaresinin Yaklaşımı

Gelir İdaresi'nin konuya ilişkin özelgeleri yukarıdaki ayrımı doğrular niteliktedir. İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 04.08.2017 tarihli ve 62030549-125[30-2015/422]-235988 sayılı özelgesinde, Hollanda mukimi grup şirketinden Türkiye'ye gelinmeksizin alınan insan kaynakları, finans, strateji, pazarlama, üretim koordinasyonu, tedarik koordinasyonu, teknoloji ve mühendislik ile hukuk ve vergi hizmetleri karşılığında elde edilen kazancın serbest meslek kazancı niteliği taşıdığı ve Anlaşma'nın 14'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre vergileme hakkının yalnız Hollanda'ya ait olduğu belirtilmiştir. Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 20.07.2017 tarihli ve 64597866-125[30-2014]-1264 sayılı özelgesinde de Almanya mukimi ana şirketten alınan satış ve pazarlama, personel, eğitim ve ürün destek hizmetleri serbest meslek kazancı sayılmış; muhasebe, finans ve yönetim bilişim sistemleri destek hizmetlerinin ise genel bir hizmet sunumundan ziyade fikri veya sınai mülkiyet konusunu oluşturması durumunda 12'nci madde kapsamında değerlendirileceği ifade edilmiştir.

Antalya Defterdarlığı'nın 25.12.2024 tarihli ve E-49327596-125[KÖK.ÖZ.2023.63]-387696 sayılı özelgesinde ise

Hollanda mukimi firmadan alınan müşteri verisi (data) hizmeti ticari faaliyet kapsamında değerlendirilmiş ve kesinti yapılmaması gerektiği sonucuna varılmış; ancak ödemenin gizli kalması gereken bir müşteri listesi için yapılması halinde gayrimaddi hak bedeli sayılacağı ve %10 oranında kesinti yapılacağı açıklanmıştır.

Söz konusu özeldelerden çıkan ortak sonuç, İdare'nin ödemenin adına değil, hizmetin fikri veya sınai mülkiyet unsuru içerip içermediğine baktığıdır. Nitekim 17.10.2022 tarihli ve 62030549-125[30-2020/232]-1190513 sayılı özeldede, otel işletmeciliğine ilişkin yönetim sözleşmesi kapsamındaki ödemeler adı "yönetim" olmasına rağmen franchise bedeli ile birlikte gayrimaddi hak bedeli olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca grup içi hizmetlerde transfer fiyatlandırması düzenlemeleri uyarınca hizmetin fiilen sağlanmış olması, hizmete ihtiyaç duyulması ve bedelin emsallere uygun olması gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde, konuya ilişkin örnek bir uygulama senaryosu oluşturulmuş olup devamında söz konusu ödemelere ilişkin değerlendirme ve hesaplamalar gösterilmiştir.

Örnek:

Türkiye'de tam mükellef olan (A) Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, çok uluslu bir grubun Türkiye'deki üretim şirkettir. (A)'nın yurt dışındaki grup şirketleriyle iki ayrı sözleşmesi bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde mukim (B) Inc. ile yapılan lisans sözleşmesi uyarınca (A)'ya gizli üretim formüllerinin, üretim yöntemlerinin ve markaların kullanım hakkı verilmiştir. Bedel, net satışların %3'ü olarak belirlenmiş olup sözleşmeye göre Türkiye'de doğacak vergiler (A) tarafından üstlenilmiştir. (A)'nın 2026 yılı Eylül ayı net satışları 40.000.000,00 TL'dir.

Hollanda'da mukim (C) B.V. ile yapılan hizmet sözleşmesi uyarınca (A); finans, muhasebe, insan kaynakları, bilgi teknolojileri desteği, satın alma, hukuk ve mühendislik danışmanlığı hizmetleri almaktadır. Sözleşme ile (A)'ya herhangi bir bilginin, yazılımın veya hakkın kullanım hakkı verilmemiştir. (C), yalnızca (A)'ya verdiği hizmetler için maliyetlerine %5 kâr marjı ekleyerek "management fee" faturası, grup şirketlerinin tamamına verdiği ortak hizmetlerin maliyetinden (A)'ya düşen pay için ise "cost sharing" faturası düzenlemektedir. Eylül ayına ait management fee faturası 800.000,00 TL, cost sharing faturası 300.000,00 TL'dir. Hizmetlerin tamamı Hollanda'dan verilmekte olup (C)'nin Türkiye'de işyeri bulunmamaktadır. (B) ve (C) şirketlerine ait mukimlik belgeleri (A)'ya ibraz edilmiştir.

Çözüm:

A) (B) Inc.'e Yapılan Royalty Ödemesi

Ödeme, gizli formül ve üretim yöntemlerinin (know-how) ve markaların kullanım hakkı karşılığında yapılmakta ve satış hasılatına bağlı olarak hesaplanmaktadır. Dolayısıyla ödeme gayrimaddi hak bedelidir. Royalty tutarı 1.200.000,00 TL ($40.000.000,00 \times 0,03$) olup iç mevzuata göre %20 oranında kesintiye tabidir. Ancak (B)'nin mukimlik belgesini ibraz etmiş olması nedeniyle Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Anlaşması'nın 12'nci maddesindeki %10 oranı uygulanacaktır. Vergi (A) tarafından üstlenildiğinden ödenen tutarın brüte iblağ edilmesi gerekmektedir.

	Açıklama	Tutar
A	Net royalty ödemesi	1.200.000,00 TL
B	Brüt tutar (kesinti matrahı)	1.333.333,33 TL, $[(A) / 0,90]$
C	Kurumlar vergisi kesintisi	133.333,33 TL, $[(B) \times 0,10]$

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere (A), Eylül ayına ait Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi ile 133.333,33 TL kurumlar vergisi kesintisi beyan edecektir. Söz konusu işlem için muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olmalıdır:

HESAP KODU	Açıklama	Tutar
730.01 Genel Üretim Giderleri (Royalty)	1.333.333,33	
360.01 Ödenecek Vergi ve Fonlar (KVK 30-1/c Kapsamında Dar Mükellef Kurum Stopajı)		133.333,33
320.01 Satıcılar – (B) Inc.		1.200.000,00

B) (C) B.V.'ye Yapılan Management Fee ve Cost Sharing Ödemeleri

(C)'nin verdiği hizmetler, uzman personelinin mesleki bilgi ve ihtisasını kullanarak (A) için yürüttüğü işlerden oluşmaktadır. (A)'ya herhangi bir bilginin veya hakkın kullanım hakkı verilmemekte, bedel satışa değil maliyete göre belirlenmektedir. Cost sharing faturasının konusu da bir varlığın geliştirilmesine katılım değil, ortak hizmet maliyetlerinin paylaşılmasıdır. Dolayısıyla her iki ödeme de know-how içermeyen serbest meslek kazancı niteliğindedir.

İç mevzuata göre toplam 1.100.000,00 TL tutarındaki ödemeden %20 oranında kesinti yapılması gerekmektedir. Ancak Türkiye–Hollanda Anlaşması'nın 14'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre bir teşebbüsün serbest meslek faaliyetlerinden elde ettiği gelir yalnız mukim olduğu devlette vergilendirilebilmekte; Türkiye'nin vergileme hakkı faaliyetin Türkiye'de icra edilmesi ve teşebbüsün Türkiye'de bir işyerine sahip olması veya faaliyet süresinin herhangi bir kesintisiz 12 aylık dönemde toplam 183 günü aşması halinde doğmaktadır. Hizmetlerin tamamı Hollanda'dan verildiğinden (A), mukimlik belgesine istinaden bu ödemelerden kesinti yapmayacaktır.

C) Diğer Durumlar

(A)'nın, uygulamada sıkça görüldüğü üzere management fee ve cost sharing ödemelerini de gayrimaddi hak bedeli sayması ve vergiyi üstlenmesi halinde, bu ödemeler üzerinden 122.222,22 TL $[(1.100.000,00 / 0,90) * 0,10]$ kesinti yapılmış olacaktır. Bu tutar, anlaşma uyarınca Türkiye'nin vergileme hakkı bulunmayan bir kazanç üzerinden ödendiğinden gereksiz bir maliyettir.

Mukimlik belgelerinin ibraz edilememesi durumunda ise anlaşma hükümleri yerine iç mevzuat uygulanacak; royalty ödemesinden 300.000,00 TL $[(1.200.000,00 / 0,80) * 0,20]$, vergi üstlenme hükmü bulunmayan hizmet ödemelerinden 220.000,00 TL $(1.100.000,00 * 0,20)$ kesinti yapılması gerekecektir. Tüm süreç bir tabloyla özetlendiğinde sonuç aşağıdaki şekilde olmaktadır.

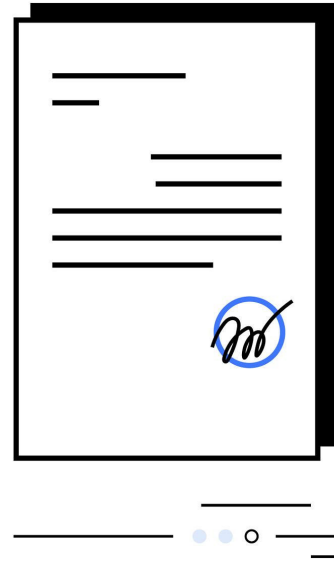
Ödeme	Niteliği	Anlaşma hükmü	Mukimlik belgesi var	Mukimlik belgesi yok
Royalty – (B) Inc.	Gayrimaddi hak bedeli	ABD ÇVÖA md. 12	133.333,33 TL (%10)	300.000,00 TL (%20)
Management fee – (C) B.V.	Serbest meslek kazancı	Hollanda ÇVÖA md. 14/2	Kesinti yok	160.000,00 TL (%20)
Cost sharing – (C) B.V.	Serbest meslek kazancı	Hollanda ÇVÖA md. 14/2	Kesinti yok	60.000,00 TL (%20)

Ek bilgi olması açısından, kurumlar vergisi kesintisine ilişkin bu değerlendirme katma değer vergisini etkilememektedir. ÇVÖA'lar katma değer vergisini kapsamadığından, Türkiye'de faydalanan hizmetler ve kullanılan haklar nedeniyle hesaplanacak KDV her durumda (A) tarafından 2 No.lu KDV Beyannamesi ile sorumlu sıfatıyla beyan edilecektir.

Sonuç

Yurt dışında mukim grup şirketlerine yapılan ödemelerde vergi kesintisini faturanın adı değil, ödemenin gerçek mahiyeti belirlemektedir. Royalty ve lisans bedelleri; know-how, patent, marka gibi bir hakkın kullanımının karşılığı olduğundan gayrimaddi hak bedelidir ve mukimlik belgesi ibraz edilse dahi anlaşmadaki oran üzerinden kesintiye tabidir. Know-how içermeyen management fee ödemeleri ile hizmet maliyetlerinin paylaştırılmasından ibaret cost sharing ödemeleri ise serbest meslek kazancıdır. Bu hizmetlerin Türkiye'ye gelinmeksizin verilmesi halinde ÇVÖA'lar vergileme hakkını yalnızca hizmeti verenin mukim olduğu ülkeye bırakmakta ve mukimlik belgesinin ibrazı şartıyla kesinti yapılmamaktadır.

Bu ayrımın sağlıklı yapılabilmesi için her ödemenin dayandığı sözleşmenin ayrı ayrı incelenmesi; sözleşme ile bir bilginin veya hakkın kullanım hakkının verilip verilmediğinin, bedelin satışa mı yoksa maliyete mi bağlı olduğunun ve hizmetin nerede ifa edildiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Teknik destek, eğitim, veri ve yazılım gibi sınırdan kalan kalemlerin fiili içeriği belgelendirilmeli, karma nitelikteki faturalar unsurlarına ayrılmalıdır.

Yusuf İslam TURBİL

VERGİ DENETİMİNDE DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE YAPAY ZEKÂNIN YÜKSELİŞİ

GİRİŞ

Dijitalleşmenin ekonomik ve kurumsal süreçleri yeniden şekillendirdiği günümüzde, vergi denetimi de bu dönüşümün önemli bir parçası hâline gelmiştir. Geleneksel denetim yöntemlerinin yerini giderek veri odaklı, teknoloji destekli ve analitik yaklaşımlara bıraktığı bu süreçte, yapay zekâ uygulamaları vergi idarelerinin denetim kapasitesini geliştiren temel araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle işletmelerin elektronik ortamda gerçekleştirdiği işlemlerin artması, e-Fatura ve e-Defter gibi dijital uygulamaların yaygınlaşması ve büyük veri kümelerinin oluşması, vergi denetiminde daha hızlı, kapsamlı ve risk odaklı yöntemlere duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

Bununla birlikte, vergi denetiminde yapay zekânın kullanılması yalnızca teknolojik bir yenilik olarak değerlendirilmemelidir. Bu dönüşüm; denetim süreçlerinin etkinliği, vergi adaletinin sağlanması, mükellef haklarının korunması, veri güvenliği ve mesleki değerlendirme süreçlerinin geleceği açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Dolayısıyla yapay zekâ destekli denetim uygulamalarının başarısı, teknolojik kapasitenin yanı sıra hukuki çerçevenin, veri kalitesinin ve insan denetiminin birlikte ele alınmasına bağlıdır. Bu makalemizde de, Türkiye’de vergi incelemeleri açısından son dönemde HMB’nin aldığı aksiyonlar, YMM ofisleri açısından tam tasdik süreçlerinde yapay zeka ve vergi risklerinin erken tespiti gibi durumları ele almış oldum.

Türkiye’de Vergi Denetiminin Dijitalleşmesi: Hazine ve Maliye Bakanlığının Yeni Yaklaşımı

Türkiye’de vergi denetimi, elektronik belge uygulamalarının yaygınlaşması ve veri analiz kapasitesinin gelişmesiyle birlikte daha dijital, bütünlük ve risk odaklı bir yapıya dönüşmektedir. Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde yürütülen çalışmalar, denetim süreçlerinin hızlandırılmasının yanı sıra vergi kayıp ve kaçak risklerinin daha erken tespit edilmesini hedeflemektedir. Bu dönüşümün öne çıkan unsurları arasında **VDK-BİS**, **E-İnceleme**, **DETAS**, **KURGAN** ve **Veri Analitiği** uygulamaları bulunmaktadır.

VDK-BİS, Vergi Denetim Kurulunun denetim süreçlerinin elektronik ortamda yönetilmesine yönelik bilgi sistemi olarak öne çıkmaktadır. Denetim süreçlerinin dijital altyapı üzerinden yürütülmesi, görevlerin ve inceleme aşamalarının daha sistematik biçimde takip edilmesine katkı sağlamaktadır. **E-İnceleme** ise defter ve belgelerin elektronik ortamda ibraz edilmesi ve inceleme işlemlerinin dijital kanallar üzerinden yürütülmesi bakımından önem taşımaktadır. **Denetim Takip Sistemi (DETAS)**, mükelleflerin kendileri hakkında yürütülen incelemelerin durumunu takip edebilmelerine imkân sağlayarak denetim sürecinin izlenebilirliğini artırmaktadır.

Risk odaklı denetim anlayışının bir diğer önemli unsuru olan **KURGAN (Kuruluş Gözetimli Analiz Sistemi)**, sahte belgeyle mücadele kapsamında yürütülen çalışmalar arasında yer almaktadır. İşlem ve ticari ilişki örüntülerinin değerlendirilmesi, riskli alanların belirlenmesine ve denetim kaynaklarının daha etkin kullanılmasına katkı sunmaktadır. Bununla birlikte, risk analizinde öne çıkan bir işlem tek başına usulsüzlük veya vergi kaybının kesin kanıtı olarak değerlendirilemez; nihai sonuca ulaşılması somut bulguların ve ilgili mevzuatın birlikte incelenmesini gerektirir.

Veri analitiği ise bu uygulamaları tamamlayan temel unsurdur. Elektronik beyanlar, e-Fatura ve e-Defter kayıtları ile diğer ilgili verilerin karşılaştırılması; olağan dışı işlem örüntülerinin, tutarsızlıkların ve incelemeye değer risklerin belirlenmesini kolaylaştırmaktadır. Yapay zekâ ve gelişmiş analiz teknikleri, bu veriler arasındaki ilişkilerin daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesine yönelik yeni imkânlar sunmaktadır. Ancak dijital altyapının varlığı, bütün incelemelerin yapay zekâ tarafından otomatik olarak yürütüldüğü anlamına gelmemektedir.

Türkiye’de vergi denetiminin dijitalleşmesi yalnızca teknolojik araçların kullanımını değil, denetim yaklaşımının da dönüşümünü ifade etmektedir. VDK-BİS, E-İnceleme ve DETAS süreçlerin dijital yürütülmesini ve takibini desteklerken, KURGAN ve veri analitiği risklerin belirlenmesinde öne çıkmaktadır. Bu dönüşümün etkinliği ise teknolojik kapasitenin yanı sıra veri güvenliğinin, mükellef haklarının ve hukuki değerlendirme ilkelerinin korunmasına bağlıdır. Peki tüm bu gelişmeler özel sektöre nasıl yansiyacak, YMM, SMMM ofisleri, bağımsız denetim hizmetlerinde gelişim ve değişim ne yönlü olacak?

YMM Ofisleri Açısından Yapay Zekâ: Tam Tasdik ve Vergi Risklerinin Önceden Tespiti

Vergi denetiminde dijitalleşme, yalnızca kamu idaresinin denetim süreçlerini değil, özel sektörde faaliyet gösteren yeminli mali müşavirlik (YMM) ve bağımsız denetim kuruluşlarının çalışma yöntemlerini de dönüştürmektedir. Özellikle büyük hacimli muhasebe kayıtlarının, elektronik belgelerin ve vergi beyannamelerinin manuel olarak kontrol edilmesi, zaman ve iş gücü açısından önemli bir yük oluşturmaktadır. Yapay zekâ ve veri analitiği uygulamaları ise bu kayıtların daha hızlı karşılaştırılmasına, olağan dışı işlemlerin belirlenmesine ve potansiyel vergi risklerinin inceleme aşamasından önce tespit edilmesine imkân sağlayabilecek araçlar olarak öne çıkmaktadır.

YMM ofisleri açısından bu teknolojilerin en önemli kullanım alanlarından biri **tam tasdik denetimleridir**. İşletmelerin muhasebe kayıtları, KDV beyannameleri, e-Fatura ve e-Defter verileri arasındaki tutarlılığın kontrol edilmesi; dönemler arası farklılıkların, mükerrer kayıtların ve olağan dışı işlem hareketlerinin belirlenmesi, veri analitiği destekli sistemlerle daha sistematik biçimde gerçekleştirilebilir. Örneğin, bir işletmenin indirim konusu yaptığı KDV tutarları ile ilgili muhasebe kayıtları arasında uyumsuzluk bulunması hâlinde, sistem bu farklılığı denetçinin dikkatine sunabilir. Benzer şekilde, yüksek tutarlı işlemler, alış ve satış kayıtları arasındaki olağan dışı ilişkiler veya belirli hesaplarda meydana gelen beklenmedik değişimler, ayrıntılı inceleme gerektiren alanların önceden belirlenmesini sağlayabilir.

Yapay zekânın katkısı yalnızca mevcut kayıtlar arasındaki tutarsızlıkların tespitiyle sınırlı değildir. Geçmiş dönem verilerinden ve tanımlanmış risk göstergelerinden yararlanılarak,

işletmenin hangi işlem türlerinde daha fazla hata veya uyumsuzluk riski taşıdığına ilişkin değerlendirmeler de yapılabilir. Böylece YMM ofisleri, denetim kaynaklarını bütün kayıtları aynı yoğunlukta incelemek yerine riskli görülen işlemlere yönlendirebilir. Bu yaklaşım, tam tasdik çalışmalarının daha etkin planlanmasına ve vergi risklerinin beyanname verilmeden ya da tasdik raporu hazırlanmadan önce fark edilmesine katkı sunabilir.

Bununla birlikte, yapay zekâ tarafından belirlenen bir uyumsuzluk doğrudan vergi hatası veya mevzuata aykırılık anlamına gelmez. İşlemin ticari mahiyeti, dayanak belgeleri ve ilgili vergi mevzuatı çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle yapay zekânın YMM mesleğindeki rolü, mesleki kanaatin yerini almak değil; meslek mensubunun inceleme kapasitesini güçlendirmek, riskli alanları görünür kılmak ve karar süreçlerini desteklemek olmalıdır. Ayrıca mükellef verilerinin gizliliği, kullanılan sistemlerin güvenilirliği ve analiz sonuçlarının doğrulanabilirliği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Sonuç olarak, özel sektörde vergi denetiminin geleceği, manuel kontrollerin tamamen ortadan kalkmasından ziyade insan uzmanlığı ile dijital analiz kapasitesinin birlikte kullanılmasına dayanmaktadır. Yapay zekâ destekli denetim araçlarını çalışma süreçlerine doğru biçimde entegre eden YMM ofisleri, vergi risklerini daha erken tespit edebilir, inceleme süreçlerini daha verimli planlayabilir ve müşterilerine yalnızca geçmiş işlemleri kontrol eden değil,

olası riskleri önceden görmelerine yardımcı olan bir danışmanlık yaklaşımı sunabilir. Bu dönüşüm, YMM mesleğinde teknolojik yetkinliğin yanı sıra mevzuat bilgisi ve mesleki muhakemenin önemini de artırmaktadır.

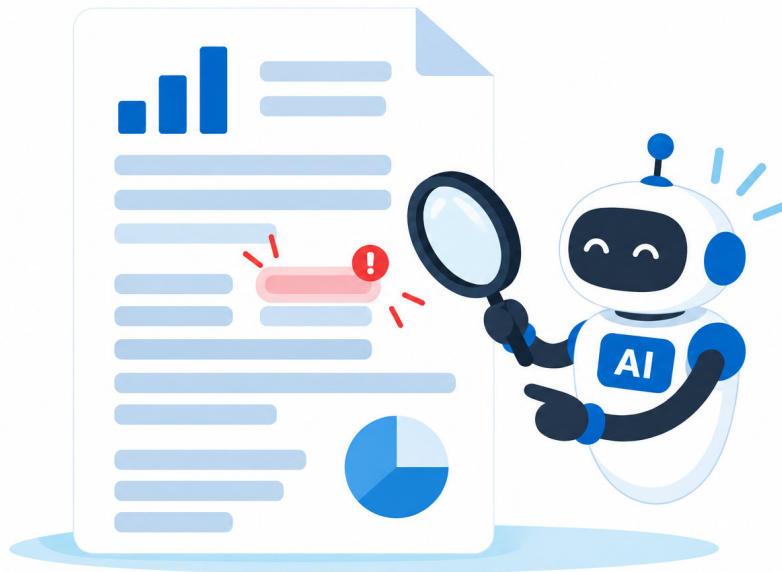
SONUÇ

Vergi denetiminde yaşanan dijital dönüşüm, önümüzdeki dönemde hem kamu idaresinin hem de YMM ofislerinin çalışma biçimini önemli ölçüde değiştirecektir. VDK-BİS, E-İnceleme, DETAS, KURGAN ve veri analitiği gibi uygulamalarla kamu tarafında başlayan bu dönüşümün, özel sektörde faaliyet gösteren YMM ve denetim kuruluşlarında da yapay zekâ destekli analizlerle karşılık bulması kaçınılmaz görünmektedir.

Bu süreçte vergi denetiminin yalnızca geçmiş dönem işlemlerindeki hataları tespit eden bir faaliyet olmaktan çıkarak, **riskleri önceden belirleyen ve mükellefi yönlendiren proaktif bir yapıya** dönüşmesi beklenmektedir. YMM ofisleri açısından yapay zekânın en önemli katkısı da burada ortaya çıkmaktadır. Büyük miktardaki muhasebe ve vergi uygulama verilerinin kısa sürede analiz edilmesi, riskli işlemlerin önceliklendirilmesi ve olası uyumsuzlukların beyan ve tasdik süreçlerinden önce fark edilmesi, denetimin etkinliğini önemli ölçüde artıracaktır.

Bununla birlikte, teknolojik dönüşüm mesleki muhakemenin önemini ortadan kaldırmamakta, aksine daha da artırmaktadır. Yapay zekâ bir işlemi riskli olarak işaretleyebilir; ancak o işlemin ekonomik ve hukuki niteliğini değerlendirmek, mevzuatı yorumlamak ve nihai mesleki kanaate ulaşmak hâlâ uzmanlık gerektirmektedir. Bu nedenle geleceğin vergi denetiminde başarı, **yapay zekâ ile insan uzmanlığının birbirinin alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak kullanılmasına** bağlı olacaktır.

Sonuç olarak, vergi denetiminin geleceği yalnızca daha fazla verinin toplanmasında değil, bu verinin doğru zamanda ve doğru yöntemlerle anlamlandırılmasında yatmaktadır. Yapay zekâ bu dönüşümün en güçlü araçlarından biri olurken, YMM mesleğinin geleceğini belirleyecek temel unsur teknolojiyi kullanabilen, ancak teknolojinin ürettiği sonuçları mevzuat ve mesleki tecrübe ışığında değerlendirebilen uzmanlar olacaktır.

TEMAS

MONTHLY

DO YOUR BEST